

Freuds psykoanalyse med vekt på personlighetsteorien

Sammendrag

Freuds personlighetsteori sier at det som bestemmer utviklingen av en personlighet, er interaksjonene mellom de psykiske instansene det-et, jeg-et og overjeget. I tillegg til dette blir personligheten formet gjennom de psykoseksuelle fasene. Nevroser oppstår som følge av undertrykte tanker, følelser eller handlinger som igjen er en konsekvens av konflikter i jeg-et som er fanget i mellom det-et og overjeget.

Innledning

I artikkelen ”Det ubevisste sjeleliv” (1890), skriver Knut Hamsun levende om ” (...)selsomme nervevirksomheter, blodets hvisken, benpipenes bønn, hele det ubevisste sjeleliv”(www.vgskole.net). Det ubevisste skulle på slutten av 1800-tallet komme til å prege langt mer enn litteraturen, også psykologien skulle interessere seg for dette temaet. Sigmund Freud (1856-1939) var mannen som kom til å utvikle sitt eget varemerke basert på dette temaet, nemlig *psykoanalysen*. Denne analysen og dens tilhørende temaer, er kanskje det mest omdiskuterte begrepet innen psykologiens historie, og er derfor et interessant emne å konstruere en tekst rundt.

Denne teksten vil ta for seg Freuds *personlighetsteori*, og i forhold til denne, diskutere hvordan nevroser kan oppstå pga interaksjoner mellom *det-et*, *jeg-et* og *overjeget*. Som vi skal se, er det en sammenheng mellom alle teorier som ligger i betegnelsen psykoanalyse. Ved å ta for seg Freuds personlighetsteori, vil teksten forsøke å vise denne sammenhengen.

Innledningsvis skal vi se på hva psykoanalyse er, hva vi definerer dette mangfoldige begrepet som. Ikke bare er psykoanalysen en metode til å studere det ubevisste sjeleliv hos mennesket, og utarbeide en fullstendig analyse av dette, men et begrep som omfavner en rekke teorier. Nevrosen, og dens begynnelse, er som tidligere nevnt, en teori vi skal ta for oss i denne teksten. Freuds personlighetsteori vil ligge som basis, og danne bakgrunn for tekstens drøfting. Psykoanalysen betegner videre en teori om det ubevisste sjeleliv, en teori om barndommen og individets utvikling, en samfunns – og kulturteori og sist, en betegnelse på en profesjon.

Teksten vil som tidligere nevnt forsøke å vise sammenhengen mellom disse teoriene, men beholde sin hovedvekt på Freuds personlighetsteori.

Personlighetsteorien

En personlighet kan formes av samfunnets normer og regler, den kan formes av foreldre og de verdiene disse viderefører til sine barn, og en personlighet kan formes på bakgrunn av konflikten mellom egne lyster og drifter kontra samfunnet og kulturens standarder for hva som er rett eller galt . Vi skal se at det-et, jeg-et og overjeget har mye å si for utviklingen av en personlighet.

Som utgangspunkt for menneskets handling, mener Freud det ligger to primære drifter; *libido*¹ og *thanatos*² (Tetzchner 2003: 415). Disse ligger til grunn for all menneskelig handling, men det er tolkningen av hvorvidt driftene skal forfølges eller forskyves som danner bakgrunn for personlighetsutviklingen. I det individet opplever at driftene møter realiteten og at de kanskje ikke kan forfølges fullt ut, dannes det en psykisk struktur som et resultat av dette. I denne strukturen finner vi tre instanser; det-et, jeg-et og overjeget. Det-et er kilden til driftene, mens jeg-et er en instans som, i følge Freud, er opprettet for å temme driftene. Det-et er hesten og energien, mens jeg-et er rytteren og bestemmer helt og holdent hvor ferden skal gå. Overjeget blir i sin tur opprettet som en instans for å sikre at handlinger holder seg innenfor de regler og normer samfunnet har satt for samfunnet. Overjeget blir først og fremst dannet på grunnlag av de verdier foreldrene overfører på sine barn. Samspeillet og konfliktene mellom disse tre, former din personlighet, former dine meninger og de er også med på å forme dine tanker. Utviklingen av de tre nevnte psykiske instanser, ligger nært knyttet til Freuds *psykoseksuelle faser*.

I det-et finner vi det fellesmenneskelige, det biologisk bestemte som preger oss som menneske og art (Teigen 2005:158). Det-et er den instansen som dominerer individet som spedbarn. Fram til barnet er ett år, styres individet helt og holdent av sine egne drifter og er uoppmerksom på hva det øvrige samfunn måtte synes eller mene. Vi befinner oss i den første av *Freuds psykoseksuelle faser*, den *orale* fase.

---

¹ Libido: seksual- eller livsdrift (Tetzchner 2001:415)

² Thanatos: hat- eller ødeleggelsesdrift (Tetzchner 2001: 415)

Verden blir utforsket med munnen, og tilfredsstillelse skjer ved at barnet blir tilført føde (Tetzchner 2003:416). Freud mente at hovedgrunnen til at barnet søker kontakt med foreldrene er fordi det vil redusere barnets primære, biologiske behov, ikke fordi denne relasjonen har noen annen betydning. Kan dette mekaniske og litt kynsiske synet på mennesket vise seg å stemme?

I 1959 foretok Harry Harlow (Tetzchner 2003:454) et eksperiment for å finne ut av matens og sugingens betydning for valgt av tilknytningsrelasjoner. Harlow plasserte åtte nyfødte apeunger som nettopp hadde blitt atskilt fra sin mor, inn i et bur med to morserstatningsfigurer; en av ståltråd og en laget av mykt tøy. Fire av apeungene kunne suge melk av ståltrådfiguren, mens de resterende ungene fikk melk av tøyfiguren. Undersøkelsen viste at selv de ungene som fikk melk fra den kalde ståltrådfiguren, oppholdt seg mesteparten av døgnet på tøyfiguren. Apeungene fant trøst og varme hos ”tøymoren”, noe den kalde ”stålmoren” ikke kunne stille opp med. Resultatet av denne undersøkelsen viser at barn ikke kun søker relasjoner til voksne for å få redusert sine naturlige drifter, men også for den tryggheten denne kontakten gir.

Videre i Freuds beskrivelse av de psykoseksuelle faser, finner vi den *anale* fasen. Når barnet nærmer seg 2-3 år, er det tid for pottetrening. Fokuset blir satt på renslighet, og vi ser et eksempel på at barnets naturlige drifter blir irrettesatt. Jeg-et utvikles, som en måte å forsøke å takle disse motstridene tanker om hva som er rett eller galt. Jeg-et tar utgangspunkt i erfaring, og barnet vil etterhvert lære å undertrykke sine drifter, som en konsekvens av de voksnes fordømming av dem. Her ser vi roten til mange av de nevrosene som oppstår i voksen alder. Her begynner de første fortrenninger, og barnet blir usikker på hva som er rett og hva som er galt. Hvorfor kan det ikke følge sine drifter, når det føles så rett? Her mener Freud å bevise at barnet i utgangspunktet ikke er sosialt rettet, at integrering og sosialisering ikke er udelt positivt for barn fordi det medfører fortrenning av drifter.

I den falliske fase (4-5 år) er barnets egne og andres kjønnsorganer i fokus. Det er i denne perioden Freuds mest omdiskuterte og kritiserte teorier kommer til syne. Det mye omtalte *ødipuskomplekset* (Tetzchner 2003: 416) stammer herfra, og sier at små gutter er seksuelt tiltrukket av sin mor og opplever å måtte konkurrere med faren om morens oppmerksomhet. Slik oppstår en stadig voksende sjalusi mot

faren. Barn oppdager også at gutter har penis, mens jenter ikke har det. Hos gutter fører dette til en redsel for at faren skal klippe den av, mens hos jentene fører det til misunnelse. Freud mener videre at jentene blir tiltrukket av faren og ønsker seg et barn som erstatning for den "tapte" penis.

Hvordan foreslår Freud at vi skal vikle oss ut av denne floken? For å løse denne konflikten mellom foreldre og barn, sier teorien videre at gutter bør søke å bli mer lik sin far, mens jentene på sin side, bør ha sin mor som ideal. Denne identifiseringen vil igjen føre til at individene vil ta med seg noe av sine foreldres sosiale og kulturelle holdninger og verdier, og dette vil i sin tur danne begynnelsen på overjeget.

Nå kan vi spørre oss selv, hvor har Freud funnet beviser for at ødipuskomplekset eller jentenes penismisunnelse er reelt? Antakelsen om at jenter er preget av penismisunnelse har ingen støtte i forskningen, det finnes heller ikke forskning som støtter ødipuskomplekset eller antakelsen om de psykoseksuelle faser (Teitzchner 2001: 418).

Nevroseteorien

Nevrotikeren lider under presset fra undertrykte hendelser eller fantasier fra sin barndom. Ofte vil opplevelsene komme tilbake til personen med alle følelser, tanker og intensitet, under analysen. Man må finne roten til nevrosen for å kunne kurere den. Nevrotikeren er rett og slett syk fordi han eller hun har skjøvet det vonde eller flau vekk, og ikke fått bearbeidet hendelsene på en riktig måte.

Alle nevroser kan ifølge Freud gis en seksuell forklaring. I sin første teori, som han snart skulle revurdere, mente han å forstå at ved hysteri (flest kvinner) hadde man i sin barndom vært offer for seksuelt misbruk. Menn som led av tvangsnevroser, hadde selv tatt del i aktiviteter man helst ville fortrenge og aldri mer minnes ved. Nå ble altså denne teorien revidert, da Freud fattet mistanke om at disse hendelsene ikke alltid så ut til å ha noe med virkeligheten å gjøre. Historiene han ble fortalt, kunne rett og slett være dekkhistorier for å skjule individets forbudte ønsker og lyster, opplevd som barn. Her ser vi at de fantasier og lyster mennesket opplevde i sin barndom, sammen med de voksnes fordømmelse av disse, kan føre til nevroser i

voksen alder. Denne konflikten kan være så sterk, at sinnet ikke klarer å skille mellom hva som har skjedd, og hva som ikke har skjedd.

I denne fornektelsesprosessen spiller det-et, jeg-et og overjeget en vesentlig rolle. De fortrenge forestillinger, ønsker og impulser, som jeg-et aldri har kunnet akseptere på bakgrunn av den sterke tilknytningen til driftene, danner grunnlaget for en begynnende nevrose. Jeg-et har gjennom erfaring tilegnet seg hva som er akseptabelt og ikke, og velger å handle etter dette. Altså, ikke følge sine egne drifter blindt. Overjeget fungerer igjen som samvittighet; ”kan jeg tillate meg å føle eller tenke det jeg gjør?” Følelser av lyst, angst, skyld og stolthet dannes som følge av prosesser i denne instansen.

Avslutning

Vi har sett at det er en klar sammenheng mellom personlighetsoppbyggingen og utviklingen av nevroseser. Teksten har også forsøkt å vise at ved å ta for seg en av psykoanalysens mange teorier, personlighetsteorien, kommer vi inn på nevroseteorien, teorien om det ubevisste sjeleliv, teorien om barndommen og individets utvikling og samfunns- og kulturteorien.

Kilder

- Teigen, Karl Halvor   2005   En psykologihistorie
Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke 2004
3.opplag 2005
- Tetzchner, Stephen von   2003   Utviklingspsykologi: barne- og ungdomsalderen
Gyldendal Norsk Forlag AS 2001
1.utgave, 3.opplag 2003

www.vgskole.net

Knut Hamsun: "Det ubevisste sjeleliv."

Lokalisert på verdensveven: 10.10.06 kl. 22:43

url: http://www.vgskole.net/teachers/norsk/litteratur/1850_1900/ubevisst_sjelelivhtm.html